

Zavod
Republike
Slovenije
za šolstvo

Univerza v Mariboru

Fakulteta za naravoslovje
in matematiko

Z ohranjanjem vrst ohranjamo ekološke processe

Franc Janžekovič

Univerza v Mariboru

5. konferenca učiteljev/-ic naravoslovnih predmetov – NAK 2019
IZOBRAŽEVANJE ZA SEDANJOST IN PRIHODNOST

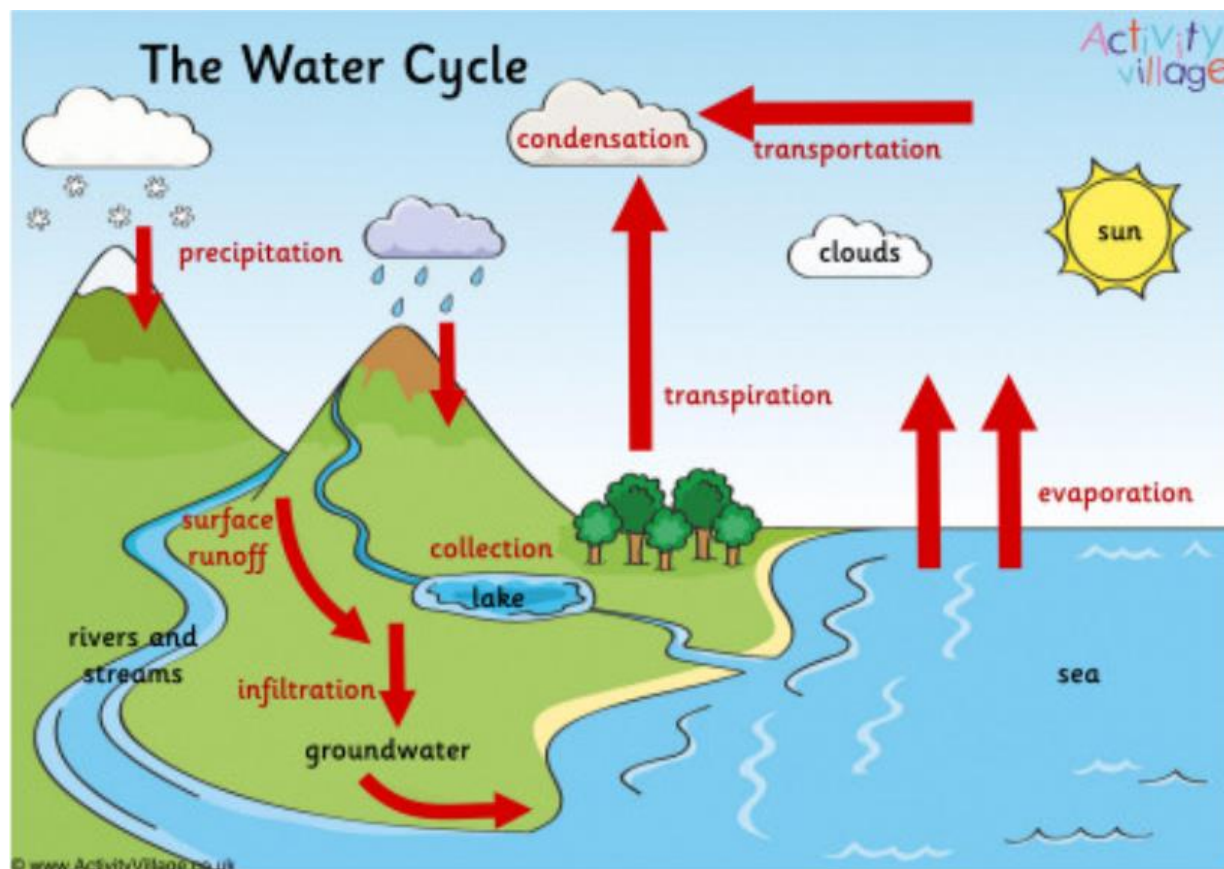

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA IZOBRAŽEVANJE,
ZNANOST IN ŠPORT

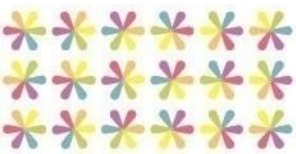

Ekološki procesi

Vodni krog

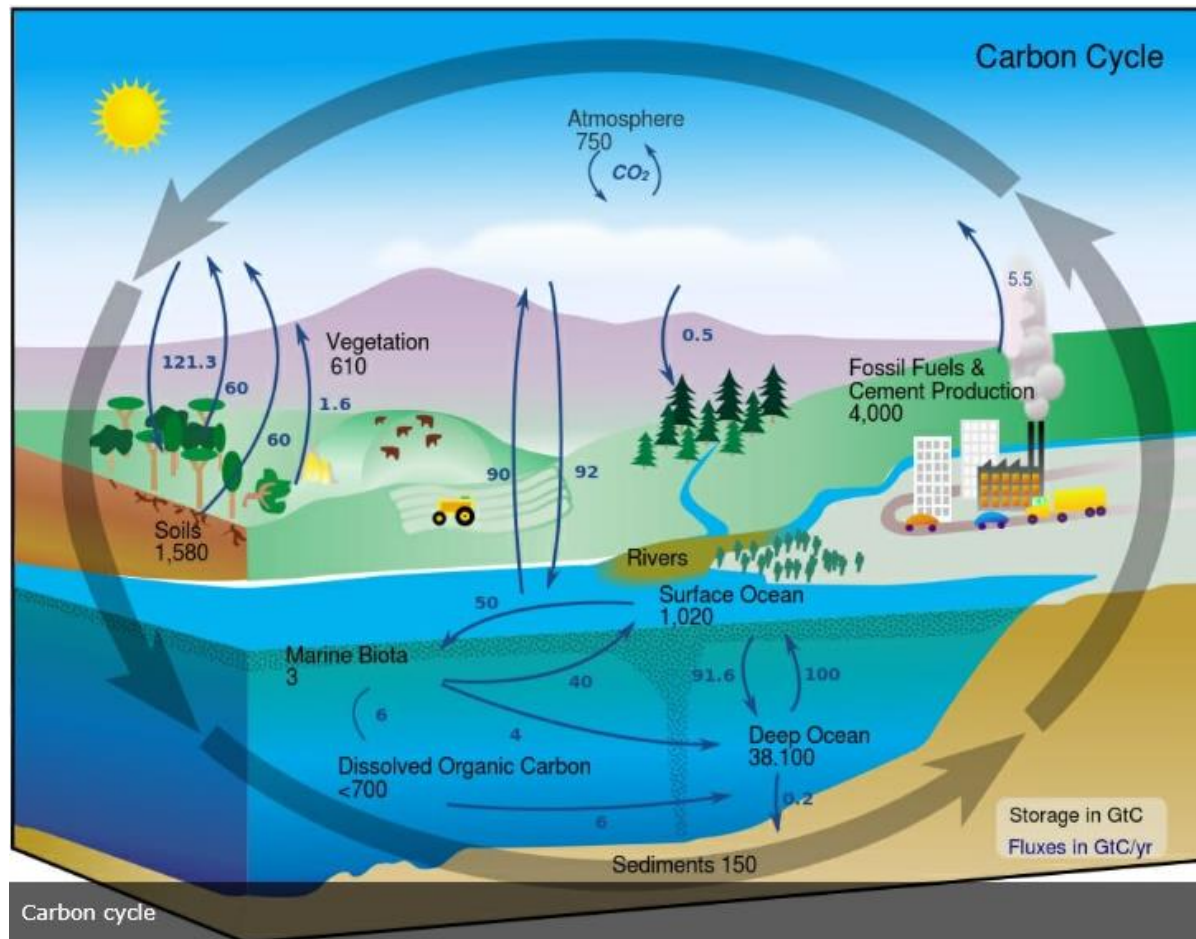

Vir: <https://www.activityvillage.co.uk/the-water-cycle>

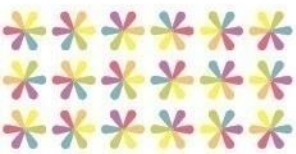

Ekološki procesi

Biogeokemijski krog

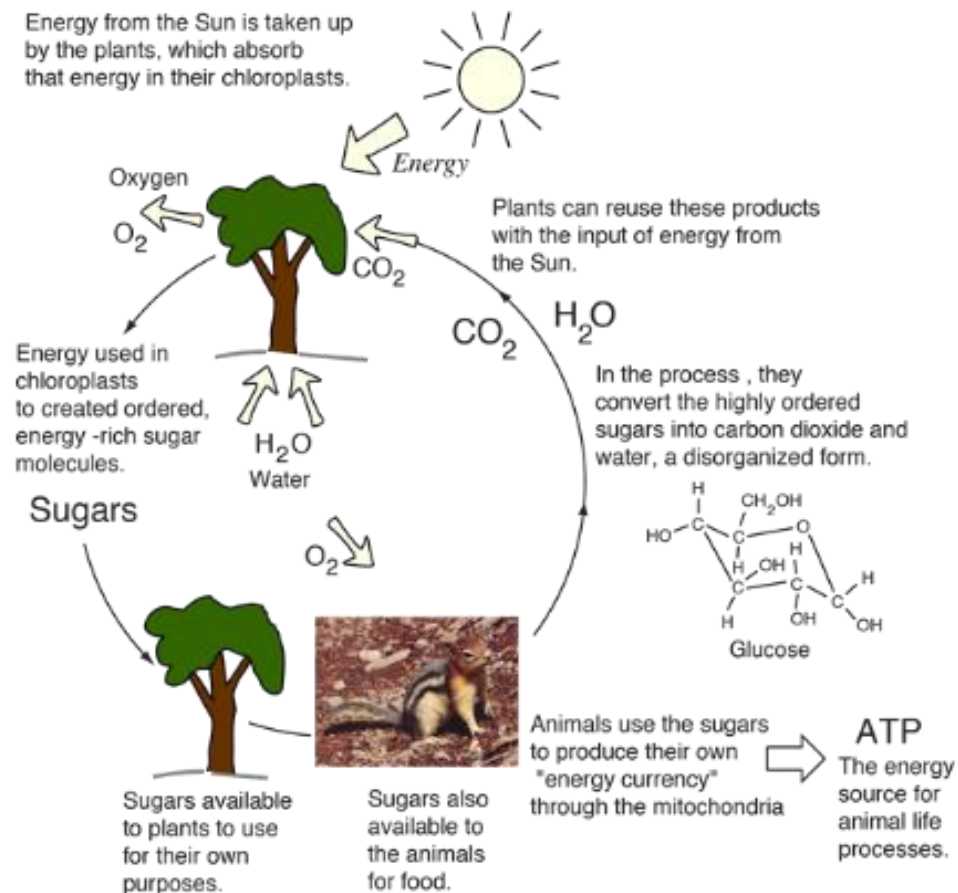

Vir: <https://biologydictionary.net/bigeochemical-cycles-connect/>

Ekološki procesi

Pretok energije

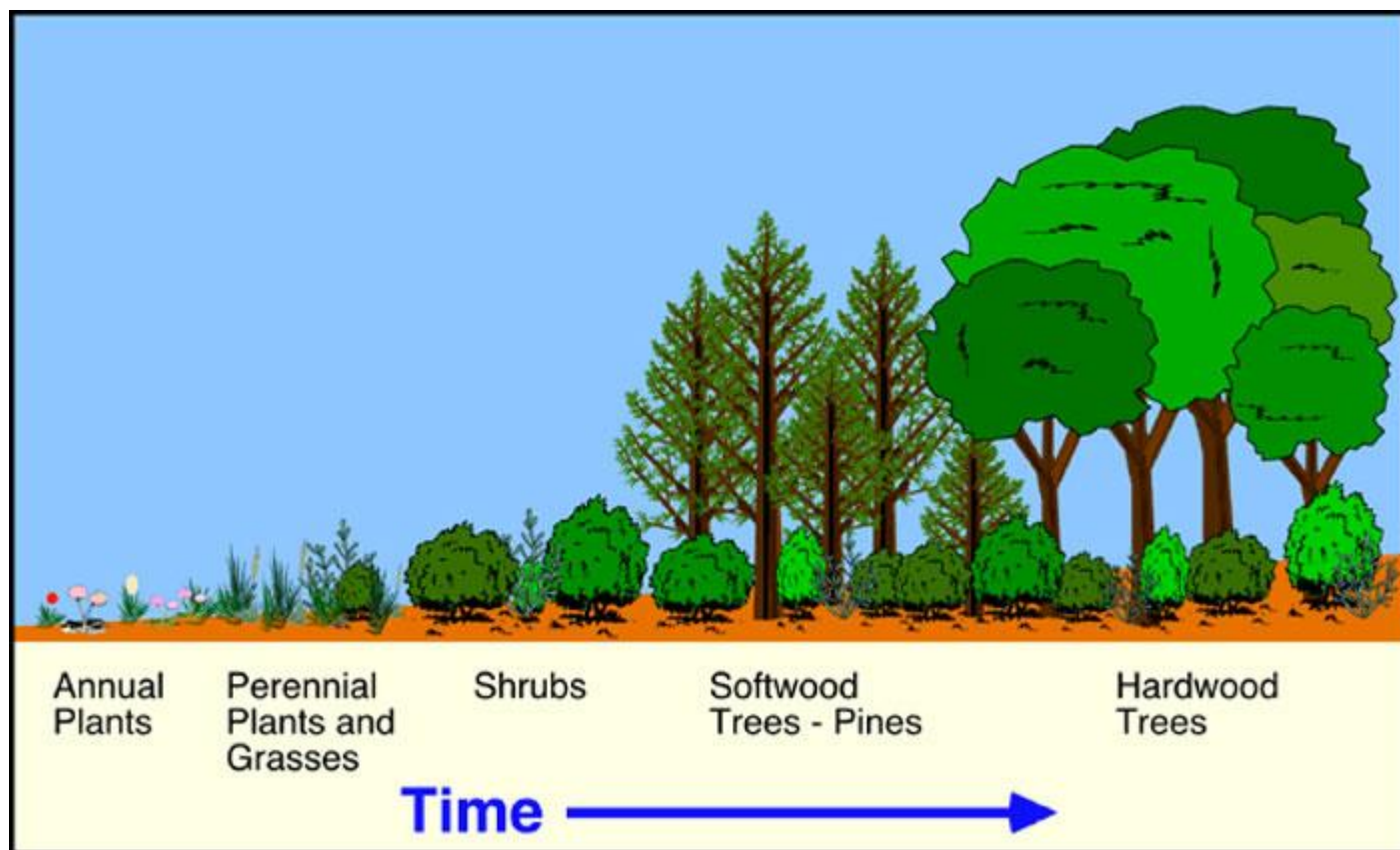

Vir: <http://hyperphysics.phy-astr.gsu.edu/hbase/Biology/energyc.html>

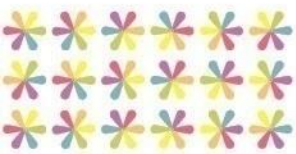

Ekološki procesi

Dinamika združb

Vir: https://www.learner.org/courses/envsci/visual/visual.php?shortname=typical_forest

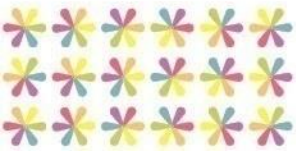
Vrste v kontekstu ...

... medvrstnih odnosov

- Kratkotrajne interakcije
  - Plenjenje (predacija) +-
    - Opraševanje (polinacija) ++
- Dolgotrajne interakcije (simbioze)
  - Mutualizem ++
  - Komenzalizem +o
  - Parazitizem +-
    - Nevtralizem oo
    - Amenzalizem o-
    - Kompeticija --

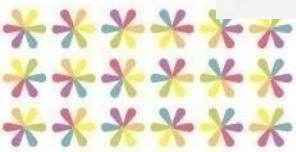
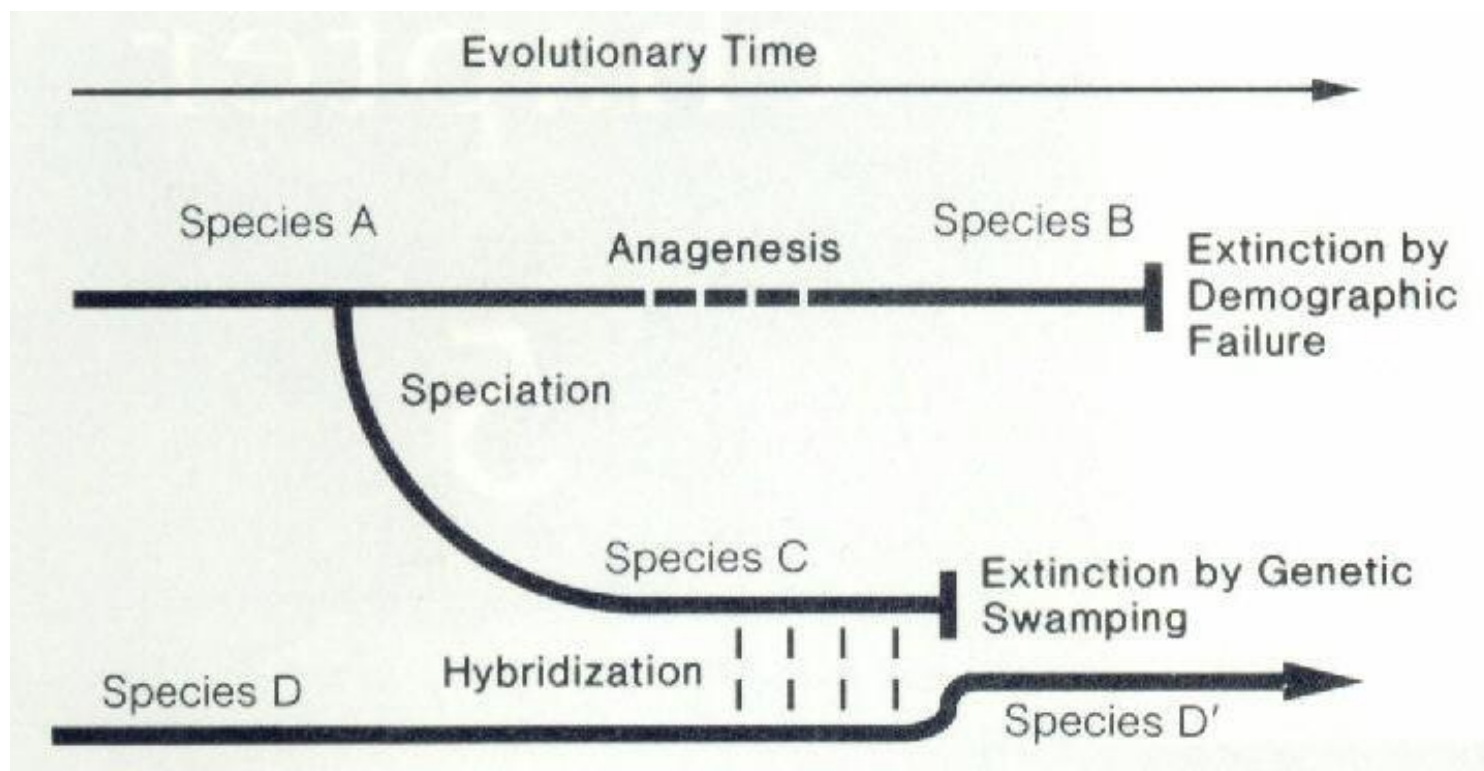
... javnega mnenja

- Ključne vrste
- Krovne vrste
- Ogrožene vrste
- Indikatorske vrste
- Karizmatične vrste
- Ekonomsko pomembne vrste
- Endemične vrste
- Tujerodne vrste
- Invazivne vrste

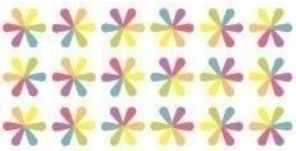
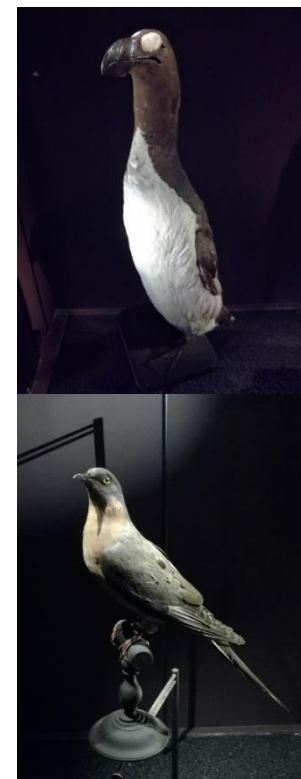
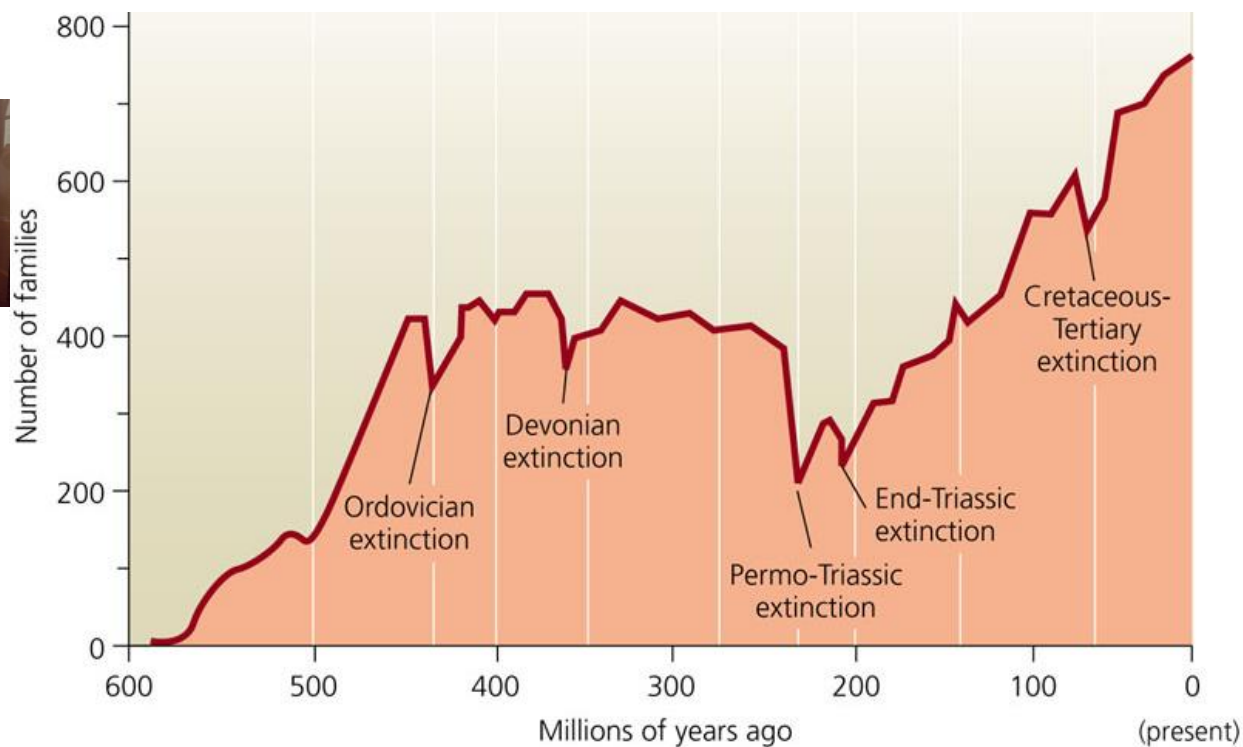
Evolucijski procesi

Izumiranje je normalen evolucijski proces v življenju taksona. Lahko je posledica anageneze, kladogeneze, demografskih dogodkov ali genetskega zlivanja.

Masovna izumiranja

- Znanih je pet naravnih masovnih izumiranj skozi geološko zgodovino.
- Sedaj smo prešli v šesto fazo masovnega izumiranja, ki jo generira človekova aktivnost.

Za kaj gre?

Vrste izumirajo izjemno hitro, od 100 do 1000 krat hitreje od naravnega izumiranja.

Uspešno se razvija 17 % vrst in 11 % ekosistemov v EU.

Upad biodiverzitete pomeni izgubo koristi, ki jih ima človeštvo (ekosistemske storitve).

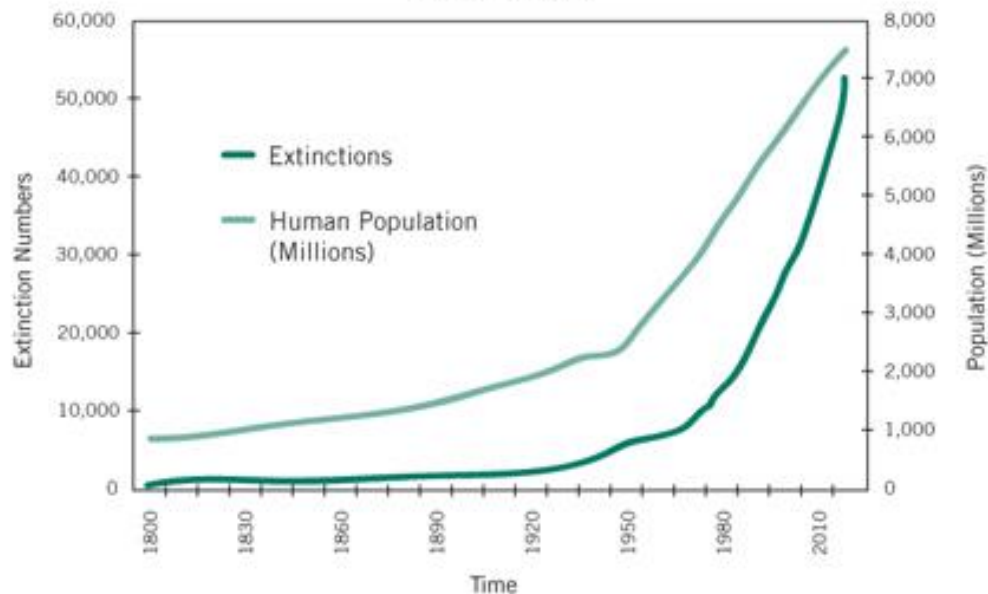
EU se je zavzela, da do 2020 zaustavi upadanje biodiverzitete.

Evropska komisija 2011

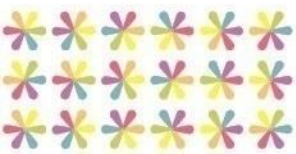

Species Extinction and Human Population

Graph source: USGS

Vir: <http://liberationbc.org/blog/page/2/>

5. konferenca učiteljev/-ic naravoslovnih predmetov – NAK 2019
IZOBRAŽEVANJE ZA SEDANJOST IN PRIHODNOST

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA IZOBRAŽEVANJE,
ZNANOST IN ŠPORT

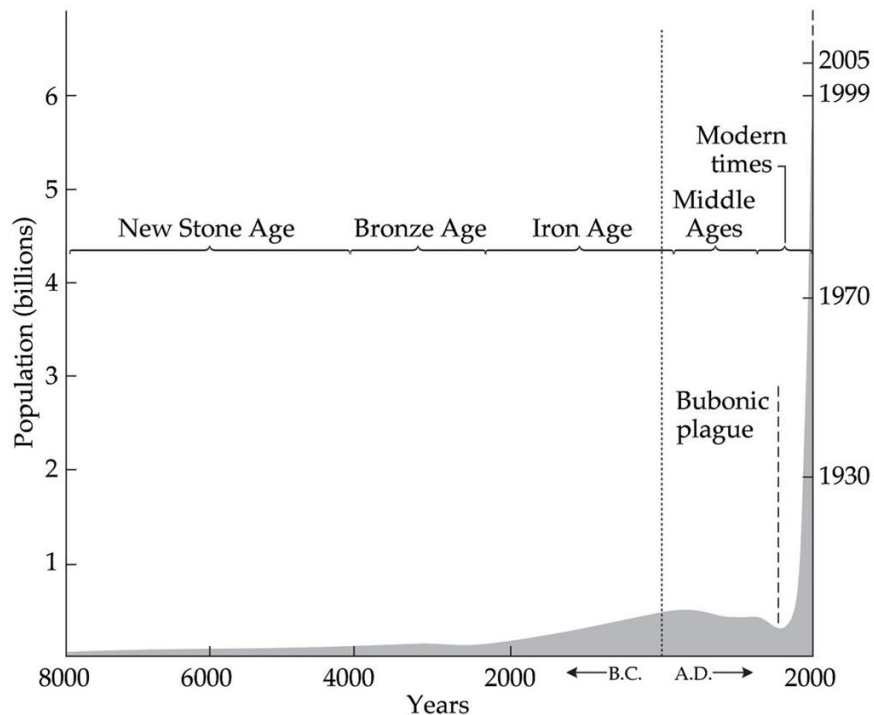
EVROPSKA UNIJA
EVROPSKI SKLAD
NALOŽBA V VAŠO PRIHODNOST

Za kaj gre?

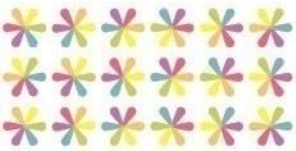
Ljudje letno porabijo:

- 42 % kopenske neto primarne produkcije,
- 30 % morske neto primarne produkcije in
- 50 % sladkovodne neto primarne produkcije.

Vitousek, P. M., H. A. Mooney, J. Lubchenco, and J. M. Melillo. 1997. Human Domination of Earth's Ecosystems. *Science* 277 (5325): 494–499.

PRINCIPLES OF CONSERVATION BIOLOGY, Third Edition, Figure 1.1 © 2005 Sinauer Associates, Inc.

5. konferenca učiteljev/-ic naravoslovnih predmetov – NAK 2019
IZOBRAŽEVANJE ZA SEDANJOST IN PRIHODNOST

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA IZOBRAŽEVANJE,
ZNANOST IN ŠPORT

BIODIVERZITETNA KRIZA

EVROPSKA KOMISIJA

Strategija ohranjanje biotske raznovrstnosti v EU

Bruselj, 3.5.2011
COM(2011) 244 konč.

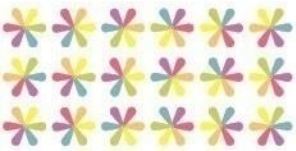
SPOROČILO KOMISIJE EVROPSKEMU PARLAMENTU, SVETU, EVROPSKEMU
EKONOMSKO-SOCIALNEMU ODBORU IN ODBORU REGIJ

**Naše življenjsko zavarovanje, naš naravni kapital: strategija EU za biotsko
raznovrstnost do leta 2020**

{SEC(2011) 540 konč.}

{SEC(2011) 541 konč.}

<http://www.cbd.int/>

5. konferenca učiteljev/-ic naravoslovnih predmetov – NAK 2019
IZOBRAŽEVANJE ZA SEDANJOST IN PRIHODNOST

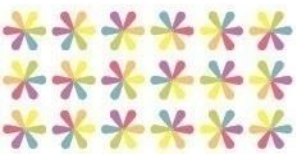

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA IZOBRAŽEVANJE,
ZNANOST IN ŠPORT

Vzroki izumiranja vrst, ki ga povzroča človek

- degradacija in izguba habitatov, fragmentacija
- vnašanje tujih vrst
- netrajnostna raba populacij
- onesnaževanje in
- globalne klimatske spremembe

Vzroki izumiranja vrst, ki ga povzroča človek

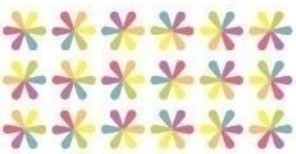
- degradacija in izguba habitatov, fragmentacija

Izumrla vrsta, zlatovranka

Obdelana pokrajina v pesniški dolini.

Vir: http://www.trnovska-vas.si/sl/Pogled_na_Obcino_Trnovska_vas/

Vzroki izumiranja vrst, ki ga povzroča človek

- **Vnašanje tujih vrst:** predacija, hibridizacija, infekcije

Munga so naselili na različna območja, zaradi predacije kač, npr. na otok Korčula. Ogroža avtohtone vrste.

Soška postrv je endemit Jadranskega porečja in za sulcem največja postrvja vrsta v Evropi. Zaradi parjenja z gojeno „amerikanko“ izgublja genetsko identiteto.

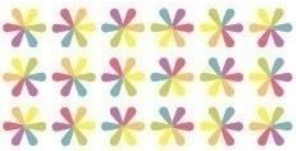
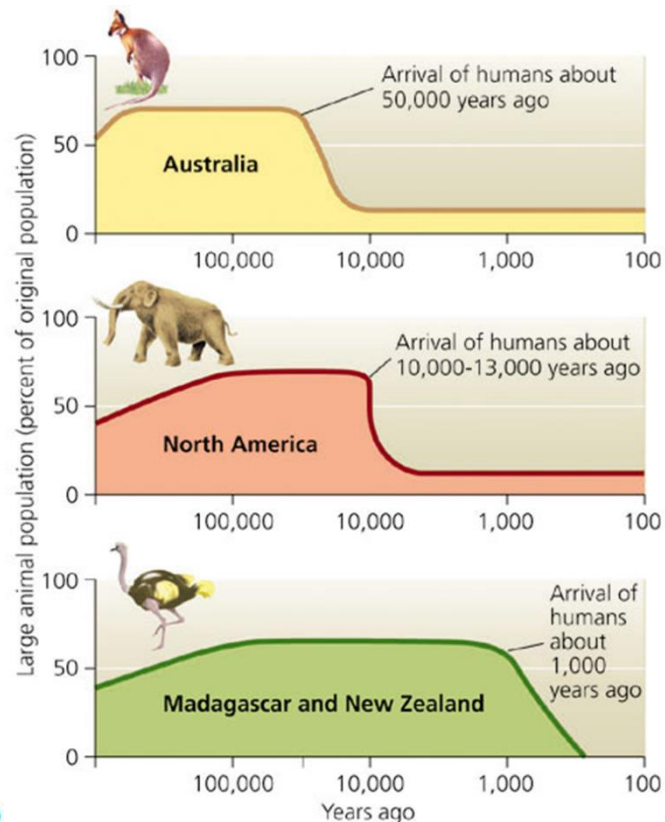
Foto *Ciril Mlinar Cic*

Vzroki izumiranja vrst, ki ga povzroča človek

- **Netrajnostna raba populacija**

Vrste velikih sesalcev in ptic so izumrle ob srečanju z izkušenim lovcem na treh različnih kontinentih – kar kaže na vpliv človeka pri izumiranju.

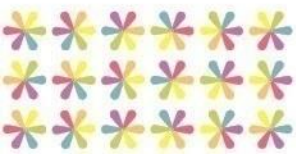
Vzroki izumiranja vrst, ki ga povzroča človek

- **Netrajnostna raba populacija**

Prelov rib, ribiške prakse komercialnega in nekomercialnega izlova rib, ki ne omogoča trajnostnega obnavljanja populacij.

<http://oceana.org/en/news-media/publications/oceana-magazine/winter-2011/departments/making-waves>

Vzroki izumiranja vrst, ki ga povzroča človek

• Onesnaževanje - polucija

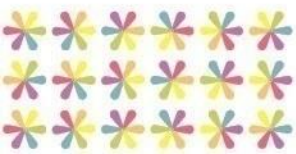
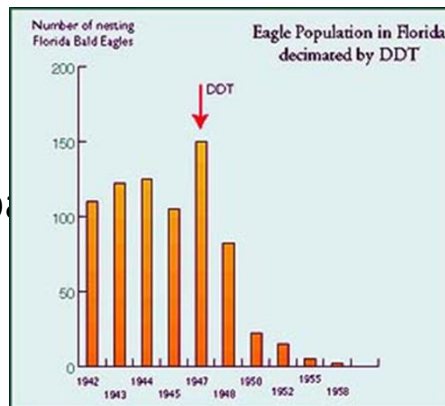
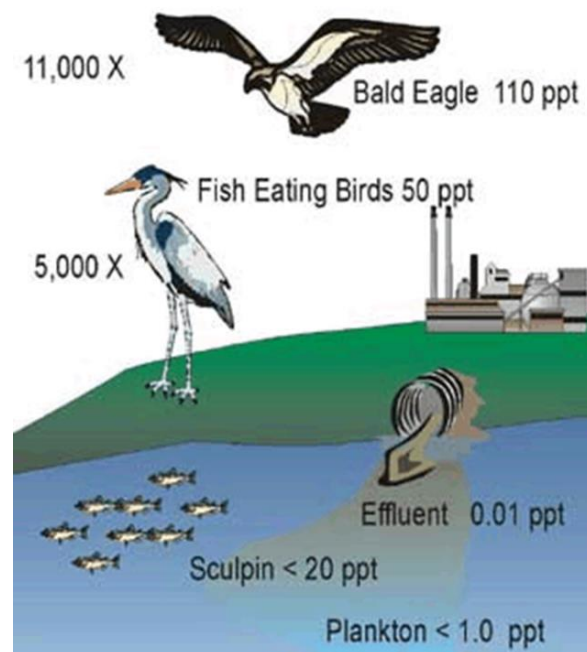
• **Onesnaževanje** je človekovo vnašanje sintetičnih snovi ali energije v ekosistem.

• **Posledice** onesnaževanja so vnašanje nestabilnosti, nemira ali neugodja v ekosistema.

• **Onesnaževala** so lahko kemijske substance ali energije, kot so: hrup, toplota, svetloba ali radioaktivno sevanje, njihova vsebnost ali količine pa presegajo naravne vrednosti.

Bioaccumulation of TCDD in Food Chain

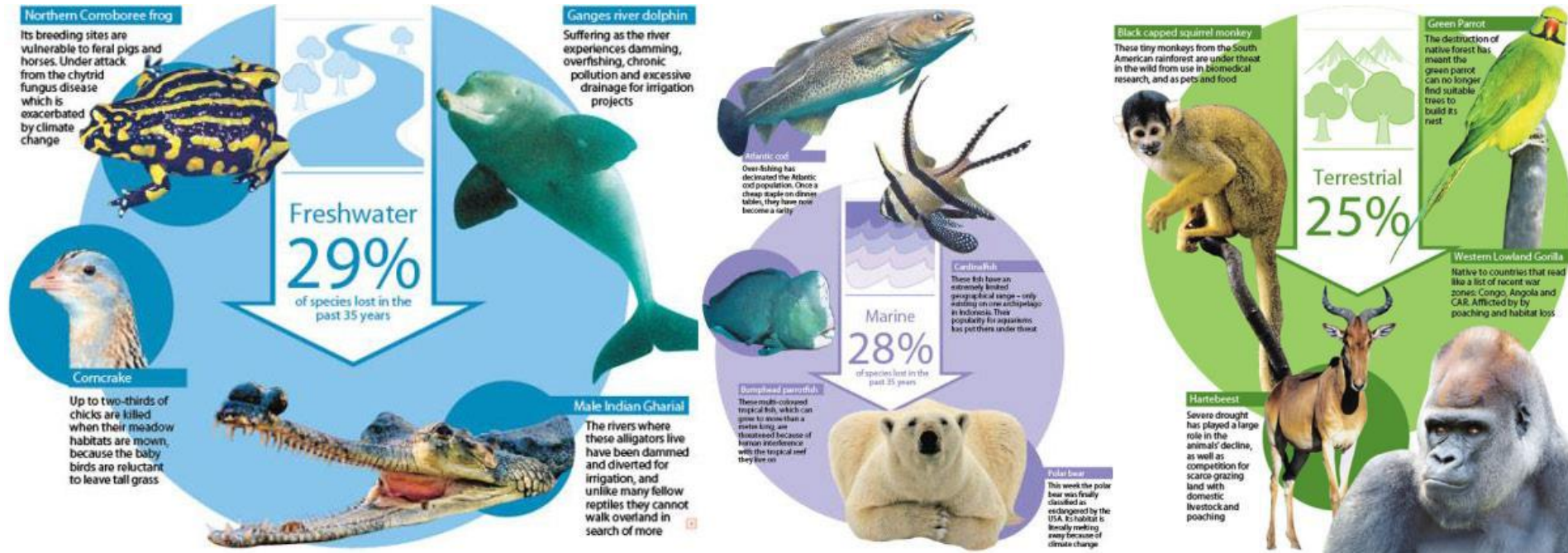
Vzroki izumiranja vrst, ki ga povzroča človek

- globalne klimatske spremembe

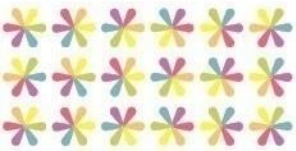
Efekt tople grede
Troposferni ozon
Ozonska luknja

Posledice

http://surfingsports.com/2009_11_01_archive.asp

Ukrepi in strategije

Zavedanje o propadanju biodiverzitete se je odrazilo v sprejetju Konvencije o biotski pestrosti.

Mednarodna pogodba je bila podpisana 5. junija 1992 v okviru Združenih narodov. Junija 1996 ratificirana v Sloveniji.

United Nations Conference on Environment and Development (the Rio "Earth Summit").

**Convention on
Biological Diversity**

<http://zakonodaja.gov.si/>

5. konferenca učiteljev/-ic naravoslovnih predm
IZOBRAŽEVANJE ZA SEDANJOST IN PRIHODNOST

URADNI LIST REPUBLIKE SLOVENIJE MEDNARODNE POGODBE

Številka 7 (Uradni list RS, št. 30)

7. junija 1996

ISSN 1318-0932

Leto VI

29.

Na podlagi druge alineje prvega odstavka 107. člena in prvega odstavka 91. člena Ustave Republike Slovenije izdajam

U K A Z

O RAZGLASITVI ZAKONA O RATIFIKACIJI KONVENCIJE O BIOLOŠKI RAZNOVRSTNOSTI (MKBR)

Razglašam Zakon o ratifikaciji Konvencije o biološki raznovrstnosti (MKBR), ki ga je sprejel Državni zbor Republike Slovenije na seji dne 16. maja 1996.

Št. 001-22-52/96

Ljubljana, dne 24. maja 1996

Predsednik
Republike Slovenije
Milan Kučan l. r.

Z A K O N

O RATIFIKACIJI KONVENCIJE O BIOLOŠKI RAZNOVRSTNOSTI (MKBR)

1. člen

Ratificira se Konvencija o biološki raznovrstnosti, ki je bila sprejeta v Rio de Janeiru 5. junija 1992 v angleškem, arabskem, francoskem, kitajskem, ruskem in španskem jeziku.

2. člen

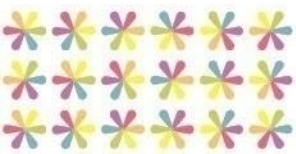
Besedilo konvencije v angleškem izvorniku in slovenskem prevodu se glasi:

Konvencija o biološki raznovrstnosti

1. člen, *Cilji*

Cilji te konvencije, ki se dosegajo v skladu z njenimi ustreznimi določbami, **so:**

- **ohranjanje biološke raznovrstnosti,**
- **trajnostna uporaba njenih sestavnih delov ter**
- **poštena in pravična delitev koristi od uporabe genetskih virov** skupaj z
- ustreznim dostopom do njih in primernim prenosom ustreznih tehnologij ob upoštevanju vseh pravic do teh virov in tehnologij ter s primernim financiranjem.

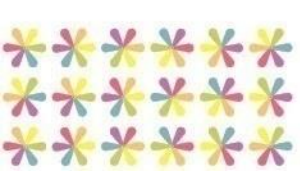

Konvencija o biološki raznovrstnosti

13. člen, *Vzgoja in ozaveščanje javnosti*

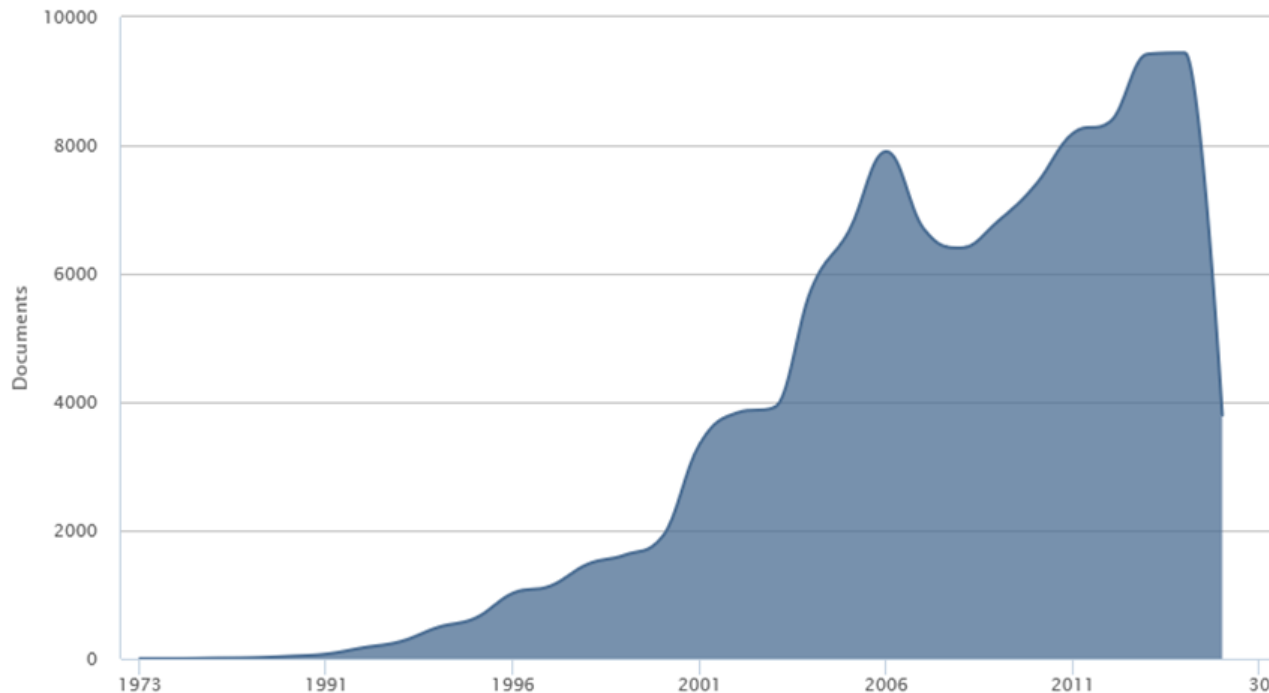
Pogodbenice:

- (a) **pospešujejo in spodbujajo razumevanje** pomena in ukrepov, potrebnih **za ohranitev biološke raznovrstnosti**, kot tudi propagiranje v množičnih občilih ter **vklučitev teh vprašanj v izobraževalne programe**; in
- (b) ustrezno sodelujejo z drugimi državami in mednarodnimi organizacijami pri razvijanju **programov vzgoje in ozaveščanja javnosti** na področju ohranitve in trajnostne uporabe biološke raznovrstnosti.

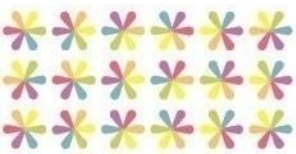

Raziskave biodiverzitet

Zanimanje znanstvene javnosti za vsebine biodiverzitet je močno naraslo po sprejetju Mednarodne konvencije o biodiverziteti leta 1992.

Število objav v Scopus – ključna beseda **BIODIVERSITY**

5. konferenca učiteljev/-ic naravoslovnih predmetov – NAK 2019
IZOBRAŽEVANJE ZA SEDANJOST IN PRIHODNOST

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA IZOBRAŽEVANJE,
ZNANOST IN ŠPORT

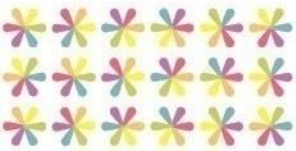

sklep

Z ohranjanjem vrst ohranjamo ekološke procese

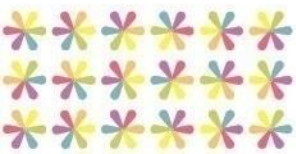
Z upravljanjem z vrstami
usmerjamo ekološke
processe

ANTROPOCEN

HVALA

5. konferenca učiteljev/-ic naravoslovnih predmetov – NAK 2019
IZOBRAŽEVANJE ZA SEDANJOST IN PRIHODNOST

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA IZOBRAŽEVANJE,
ZNANOST IN ŠPORT

EVROPSKA UNIJA
EVROPSKI
SOCIALNI SKLAD
NALOŽBA V VAŠO PRIHODNOST